

SZÉKELY CSABA DRÁMAÍRÓ A KOMMUNISTA KORSZAKKAL VALÓ SZEMBENÉZÉSÉRŐL, NEMRÉG BEMUTATOTT DARABJÁRÓL

Humorral közelíteni a súlyos kérdésekhez

A múlttal, a múltbeli cselekedetek következményeivel való szembenézés szerteágazó kérdéseit boncolgatja Székely Csaba *Semmit se bánok* című drámája, amelynek ősbemutatóját nemrég láthatta Szatmárnémetiben a Harag György Társulat előadásában a közönség. A kommunizmus örökségének a drámán keresztül történő feldolgozásáról, a még köztünk élő elkövetők lelkületének változásait árnyaltan megközelítő darabról kérdeztük Székely Csabát.

» KISS JUDIT

– A kommunizmus örökségének, a korszak által okozott traumáknak a feldolgozása az utóbbi évtizedekben erőteljesen előtérbe került, és ma is gyakorta megjelenik a román és magyar film- és színházművészetben, drámaírodalomban egyaránt. *Semmit se bánok* című drámája is ezt a kérdéskört boncolgatja. Miért választotta darabja témájaként a múlttal való szembenézést?

– Néhány évvel ezelőtt, amikor ezt a darabot írtam, akkor kezdtek el leleplezni a kommunista kínzó-tiszteket, börtönigazgatókat, és úgy éreztem, még mindig van egy csomó minden, ami a múltból földolgozatlan maradt, sőt itt van a jelenünkben, amit most mi élünk át. A történelemnek van egy ilyen késleltetett fázisa: megtörténik valamilyen szörnyűség, és el kell telnie néhány évtizednek, hogy azt feldolgozzuk. Például a holokausztirodalom világszerte elég gazdag, még ha magyar darabok nem is nagyon születtek róla. Ami a romániai titkosrendőrséget és a munkáját illeti, még mindig eléggé feltáratlan dolog, talán mert időben túl közel van, talán mert sokáig megpróbálták rejtegetni, ami történt. Úgy éreztem, hogy erről is kell beszélni. Ugyanakkor a történelmet félretéve: emberi, személyes dolog is, hogy valaki szembenéz a múltjával (a *Semmit se bánok* című dráma főhőse egykori szekuritátés tiszt – szerk. megj.), nekünk is szembe kell néznünk a saját múltunkkal és annak következményeivel. Hiszen amit a múlt-

Székely Csaba: „szembe kell néznünk múltunkkal, annak következményeivel”

» A humort azért is szerelem használni a komoly témákban, mert akkor könnyebben befogadjuk a súlyos kérdéseket, nem taszítjuk el magunktól, hanem közelebb engedjük. Így talán könnyebben hazavisszük magunkkal az előadásban megjelenő témákat, még emésztjük később is.

ban elkövettünk, annak hatása van a mára – tulajdonképpen mindezek együtt inspiráltak ennek a drámának a megírására.

– Ármáltak, szépen megrajzoltak a karakterek, mindhárom szereplő. A drámában szépen kialakul egy hárompólusú rendszer. Korábbi drámáiban több szereplő tűnik fel, ez eddig, tudtommal, a legkevesebb szereplős darabja.

– Azt hiszem, ehhez a drámához nem volt szükségem több szereplőre. Mindig igyekszem kevesebb szereplővel megoldani, de nem mindig sikerül. Általában a szöveg vagy a történet kéri, hogy még egy, majd még egy szereplő bukkanjon fel. Ennek a drámának az esetében először azt gondoltam, hogy meg lehet oldani két szereplővel, vagyis Dominik és a lány kettősevel, de szükség volt a „kis kígyóra” is, aki időnként bekuszik, így lett háromszereplős a dráma. Egyébként úgy mond a „gazdaságosság” szempontját is figyelembe vettem, vagyis azt, hogy minél kevesebb dologgal mondani el minél többet.

– A humor, irónia, az abszurd egyik alappilléret képezi a drámáinak, a *Semmit se bánoknak* is, ahol a súlyos, bűnről, bűnhődésről szóló történetet a nevetés, az emészthetőség, a katarzis felé viszi. Úgy érzi, hogy az irónia, a humor egyfajta „brandje” írásművészetének?

– Azt hiszem, hogy így szeretek írni, vagy így tudok írni. A humort azért is szeretem használni a komoly témákban, mert akkor könnyebben befogadjuk a súlyos kérdéseket, nem taszítjuk el magunktól, hanem közelebb engedjük. Így talán könnyebben hazavisszük magunkkal az előadásban megjelenő témákat, még emésztjük később is. Emlékszünk arra, hogy jól szórakoztunk a humor miatt, de a komolyságot még hordozzuk magunkban egy darabig ideális esetben. Azt szeretném, hogy a közönség magával vinne a drámában felbukkanó témát. Hogyha már kezdettől fogva eltávolodik a súlyos kérdésektől, mert azok túl „durvák”, akkor nehezen fogadható be a darab. Ha csak a végére durvul el – ahogyan ebben

a drámában is történik, akkor az összes dolog, ami addig történt, remélhetőleg megnyitja a közönség szívét, így a végén a súlyos kicsengetés is tud hatni. Nem a sokk, nem a hatásvadászat miatt csinálom így, hanem a probléma jobb megértéséért, jobb befogadásáért.

– Mit gondol, hogy ez a téma, ez a dráma mennyire érthető egy tizenéves számára, aki a kommunizmus korszakát csak történelemtanórából ismeri? Vagy mennyire lesz érthető a jövőben? Amikor ehhez a témához nyúlnak kortárs drámák, feltehetően a kérdés, hogy mennyire időtálló a téma? Vajon húsz év múlva is fogja a néző érteni, vagy pedig abban a korszakban kellett élni ahhoz, hogy érthessük a korszak következményeit?

– Igen, ez jó kérdés. Két részből áll a dolog, egyrészt van egy érzelmi vetület, a szereplők, az emberek közti viszony, amit az is megért, aki mondjuk nem ismeri a kommunizmus korszakát. Ezt onnan tudom, hogy a *Semmit se bánok* című drámából tartottak egy felolvasószínházi előadást az olaszországi Torinóban, lefordították olaszra. Torinóban nagy a román kisebbség, sok a román vendégmunkás, vannak, akik évtizedek óta ott élnek, gyerekeik már egyetemisták. Ilyen fiatalok jöttek el az előadásra, mert tudták, hogy a darab Romániáról szól. Egyáltalán nem ismerték azt a korszakot, viszont tetszett nekik a darab, az előadás, az, amit láttak. A szereplők közti viszonyt megértették, és miután megnézték az előadást, kíváncsiak lettek a történelmi háttérre. Ezért mondom, hogy két részből áll a dolog: egyrészt megérteni az emberek közti viszonyokat, megsejteni a probléma súlyát, másrészt utána nézni, utána olvasni a korszak eseményeinek, érdeklődni az iránt, ami történt. Nevelő funkciója is lehet egy hasonló témájú darabnak: azok, akik fiatalok okán nem tudnak ezekről a dolgokról, utánaolvasnak, tudásukat gazdagítják a történelemtől szóló információkkal, amiknek addig nem voltak birtokában. Egyébként szokás, például Budapesten egyes színházak, magyartanárok egyes előadásokhoz tananyagokat készítenek, hogy a diákok, akik elmennek az előadásra, jobban megértsék a kontextust, többet tudjanak meg a szerzőről, a darabban megjelenő főbb témákról, arról, hogy mire érdemes odafigyelni.

» Az egykori szekuritátés tiszt története

Azok a férfiak, akik a '89 előtti román titkosrendőrségnek, a Szekuritáténak dolgoztak, és embereket kínoztak, családokat tettek tönkre, ártatlanokat börtönöztek be, igen ritkán tanúsítanak megbánást tetteikkel kapcsolatban. Általában olyan hazafiakként tekintenek magukra, akik az ország érdekében cselekedtek. Sokan közülük a mai román hírszerző szerv, a SRI kötelékében dolgoznak tovább, mások nyugdíjas éveiket élik valahol félrevonultan. A *Semmit se bánok* főszereplője, Dominik az utóbbiak közé tartozik. Nyugdíjasként él, és ő sem tartja magát felelősnek azért, amit a múltban elkövetett. A mű azonban felveti a kérdést: mi történik, ha egy ilyen ember, egy egykori szekuritátés tiszt, rájön, hogy tönkretette az egyetlen olyan ember életét, akit szeret? – olvasható az előadás ajánlójában. A *Semmit se bánok* című, Lendvai Zoltán rendezte előadást április 26-án és 27-én is láthatja a szatmárnémeti közönség a Harag György Társulat előadásában.

» Székely Csaba drámaíró

Székely Csaba Marosvásárhelyen született 1981-ben, középiskolai tanulmányait Aradon végezte. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán szerzett diplomát, majd a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem drámaíró szakos mesteri hallgatója. A hét című kulturális hetilap (majd kéthetilap) szerkesztőjeként dolgozott annak megszűnéséig, majd a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem óraadó oktatója volt. 2013-tól szabadfoglalkozású író. Kortárs írókat parodizáló kötete *Írók a ketrechben* címmel 2004-ben jelent meg. Novellákat publikált többek közt a *Látó*, az *Alföld* és a *Jelenkor* című irodalmi folyóiratok hasábjain. 2009-től a drámai műfajok felé fordult. Első rádiójátéka, az angol nyelven írt *Do You Like Banana, Comrades?* a BBC díját nyerte el, azóta drámáit számos díjjal ismerték el.